

și în tratatele de istoria limbii, sint încadrate la pers. II-a plural a condiționalului toate formele de tipul: *se durmiretu, se giudecaret* (H.Ps.57,2) *se kinuiretu* i *se nu ascultaret* (T.M. 48, 7) *Se plecaret* (S.V.130.2)⁵⁶.

Cercetînd originalul slav din care s-au tradus aceste forme ca și cele fără *tu-în-re-sau-ru*,⁵⁷ constatăm că ele reproduc din slavă — construcții condiționale, cu indicativul prezent sau cu imperfectul — *dar aceste forme în -tu, nu reproduc întotdeauna numai pers. II-a plural, ci și pers. I-a singular*. în Ps. Vor. și Scheiană Ps. 130.2 — avem: *Se nu plecaretu mîndria*, ce înalță sufletul meu.” (în Sk. înălțaiu). Forma „*se nu plecaretu*” e considerată de Leca Morariu I.A.Candrea, Al. Rosetti și alții ca pers. II-a plural. Aceasta turbură și sensul dintre cele două propoziții. În slavă, avem ambele predicate la pers. I-a sing. primul la imperfect și al doilea la aorist.

Slaviștii la rîndul lor au fost nedumeriți de traducerea imperfectului *аще не смъркахъ* cu „*se nu plecaretu*”, și s-au gîndit că traducătorul a avut la dispoziție alt prototip slav. (Așa a făcut de ex. C. Gălușcă — cînd studiază Ps Voronețeană — după originalul slav.) Poate l-a încurcat și mai mult faptul că în Ps. Voronețeană-*tu* nu e legat de „*plecare*”. — Astfel de cazuri întîlnim și la Coresi: „*deca durmire tu*”⁵⁸ — în Scheiană însă și în Ps. Coresi găsim „*plec-aretu*” — „*durmiretu*”. În slavă, avem pentru pers. II-a pl. a indicat. cu *аще*: *аще поспите посредъ предѣлъ* (Ps. 67.v.14). = dacă veți dormi (S.: *deca durmiretu*). Celelalte psaltiri slavo-romîne păstrate în Mss. ne dau în cazul „*se nu plecaret*” tot imperfectul cu *аще* — dar traducerea mai tîrzie schimbă acest latinism arhaic și dialectal, pe care l-a avut la îndemină traducătorul Maramureșean din sec. XV—XVI-lea, cu imperfectul nou. Astfel același verset e tradus în Mss. 2644—fila 394 și în Mss. 2604, f. 168 „*de nu mă smeriam*, nu (-mi-mă) înălțai sufletul meu.”

Tot așa traduce și Dosoftei în versul său isteț.:

„că de nu mi-am smeritu-mi tot rîndul,
ce mi-am mărit sufletul și gîndul,”⁵⁹

Reiese de aci nu numai o vădită evoluție a limbii — dar și că „*se nu plecaret*” este pers. I-a sing. și traduce exact imperfectul condițional slav. *аще не смъркахъ*. Poate că formele „*plecaret*” au la bază o primă traducere maramureșeană.⁶⁰

⁵⁶ Al. Rosetti, ILR VI, p. 200. Leca Morariu, *Morfos. Verb...* p. 29 u.

⁵⁷ În Ps. Sch.: *se intraru* (131,3) *se dederu* (131,4) etc. Al. Rosetti ibid. 200. Primul care a atras atenția asupra formelor în *ru* — a fost Leca Morariu (*op. cit.*, p. 28).

⁵⁸ Coresi, Ps. slavo-rom. 1577, edit. de B. P. Hasdeu 1881, p. 364: « *se nu plecaretu mîndria...* »

Al. Rosetti, *Limba romînă în sec. al XIII—XVI-lea* 1956, p. 148. La fel este scris și în Mss. Ps. Vor. Bibl. Acad. R.P.R. fila 35, C. Gălușcă, *op. cit.*, p. 180.

⁵⁹ I. Bîanu, *Psaltirea în versuri întocmită de Dosoftei*, mitropolitul Moldovei 1671—1686, București, 1897.

⁶⁰ De această traducere s-a servit și Coresi. În manuscrisele de mai tîrziu (2644), sint modernizate atît formele din textul slav cit și din cel romînesc. Din contra în Mss. 3465 se păstrează caracterul arhaic. Concluzia e că la baza textelor vechi stă traducerea « *se nu plecaret*, » care abia în sec. XVII se schimbă.